

ROND DE SCHUTSBOOM

PERIODIEKE UITGAVE
VAN DE HEEMKUNDEKRING
DE VYER HEERTGANGHEN
GOIRLE

E. J. de Vries

**Unieke gelegenheid
voor
BRUILOFTEN
PARTIJEN
en alle
FAMILIEFEESTEN**

**CAFÉ-RESTAURANT
„DE LINDE”
C. v. d. Brand**

Ook voor een etentje met familie
of vrienden in „DE LINDE”

Gaarne vooraf even bellen.

GEZELLIG UIT – GOED VOOR U

Dorpsstraat 52, 5051 CL Goirle
Telefoon 013 - 34 13 66

ROND DE SCHUTSBOOM

Periodiek van de:

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE

secretariaat: R. Bunchestraat 2, 5051 KX GOIRLE. 013-342973
redactie: Venneweg 11, 5051 BN GOIRLE. 013-342182

jaargang: 4

nummer: 1

maart 1984

INHOUDSOPGAVE

* Jacobus Huysmans, geneesheer te Goirle -
C. Robben	blz.	2
* Carnaval - T. Sas		5
* Stilstaan in de kruidentuin: de vlier - T. Sas		7
* Tussen 'Ley en die Gemeynackeren' -
J.C.J. Hoogendoorn		10
* Heksenstreken in Midden Brabant - C. Santegoets		15
* Kees Donker - beknopte weergave door Ad Houtepen		18
* Het onbekende vogeltje - J. Wijdemans		22
* Het geweergilde St. Mauritius - C. Hermans		24
* Onze rood-wit geblokte provinciale vlag -
J.C.J. Hoogendoorn		26
* Onze vroede vaderen van weleer - Ad Houtepen		28
* Hoe werkt een windkorenmolen? - uit: Molendagblad
- De beltkorenmolen in 't molenpark-excursieverslag		30
33
* Oplossing fotopuzzel		34
* Kringactualiteiten:		
- Oproep aan onze lezers		35
- Museumbezoek		35
- Aankondiging concert Isaac-ensemble		36

JACOBUS HUYSMANS, GENEESHEER TE GOIRLE.

In 'Rond de Schutsboom' van december 1983 schreef ik dat de geneesheer Jacobus Huysmans in 1881 Goirle verlaat en zich te Veere in Zeeland gaat vestigen.

Ik schreef Veere, maar in het betreffende stuk, aanwezig in het gemeente-archief van Goirle, staat haast onleesbaar Voere.

De plaats Voere in Zeeland kon ik niet thuis brengen en derhalve beschouwde ik Voere als een misschrijving van Veere, dat mij wel bekend is.

H.W. Janson noemt in zijn 'Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle' Jacobus Huysmans, die in 1873 als eerste gemeente-arts in Goirle wordt geïnstalleerd tegen een jaarwedde van f 600,-- met vrije woning en tuin.

Na een praktijk van acht jaren gaat hij zich als geneesheer vestigen te Poeldijk.

En Poeldijk is juist.

Waarom in het gemeentelijke stuk Voere wordt geschreven is mij een raadsel.

In mijn artikel van december 1983 informeerde ik of er heemleden, archiefbezoekers waren die iets meer konden vertellen over de geneesheer Jacobus Huysmans.

Welnu, Wilma van Seeters, geboren Huysmans, berichtte mij dat zij in het bezit was van een bestaand boekwerkje 'De Genealogie Huysmans'. De geneesheer Huysmans wordt hierin vermeld.

Ik mocht het boekje voor niet al te lange tijd ter inzage hebben.

Jacobus Huysmans is op 16-1-1832 te Oosterhout geboren.

In de familie Huysmans gaat het verhaal dat Jacobus een zoon zou zijn geweest van een adelijk Frans personage en geadopteerd werd in de familie Huysmans. Ter staving van deze overlevering wordt er nog verteld, dat hij tijdens zijn studieperiode voor geneesheer te Middelburg, uit Frankrijk meerdere malen een studietoelage zou hebben ontvangen. Deze toelage was zo royaal dat hij zich de luxe kon veroorloven er twee rijpaarden op na te houden. Deze laatste opmerking moet alle twijfel aan de mondelinge overlevering wegnemen...

Een foto van de familie Jacobus Huysmans-Mes.

Als een arts per rijtuig zijn patiënten moest bezoeken was dat een bewijs van een uitgebreide cliënteel en tevens van welstand. Onze geneesheer Jacobus Huysmans zou zich dat nota bene al in zijn studietijd hebben kunnen veroorloven. Het klinkt wel fantastisch, maar met dit verhaal is nog niets bewezen.

In de doopregisters van de parochie St. Jan te Oosterhout staat de latere geneesheer Jacobus Huysmans op 16-1-1832 ingeschreven als de wettige zoon van een Jacobus Huysmans en Wilhelmina van der Pluym. Ik geloof wel dat deze inschrijving het familieverhaal voor 99% ontzenuwt.

Jacobus Huysmans huwt met Cornelia Mes, geboren te Middelburg. Hij verwekt bij haar tien kinderen.

De naam Mes klinkt ons bekend in de oren. Mijn gedachten gaan daarbij uit naar de Goirlese fabrikantenfamilie Mes. De heer Jan Mes, Kerkstraat 37 Goirle, verklaarde mij dat de familie Mes uit Zeeland stamt en via Wychen te Goirle terecht komt.

Het was hem bekend dat er in zijn genealogie een Goirlese geneesheer Huysmans voorkomt.

Ook beoefenden meerdere telgen uit zijn geslacht het achtenswaardige beroep van schoolmeester o.a. te Alverna.

Om gezondheidsredenen zocht de jonge dokter een lichte praktijk. Dit deed hem nogal eens verhuizen.

Achtereenvolgens was hij huisarts te Stoppeldijk, Vlissingen Zierikzee, Veere, Groot-Zundert, Goirle en Poeldijk.

Ook als hij met bepaalde dorpsautoriteiten overhoop lag was dat voor hem wel eens de aanleiding om zijn geluk elders te beproeven.

Zijn vrouw, Cornelia Mes, overlijdt te Poeldijk op 2-6-1884. Jacobus Huysmans overlijdt eveneens te Poeldijk op 9-7-1917. Ondanks zijn wankelende gezondheid bereikte hij toch de leeftijd van 85 jaar.

Cees Robben.

Bronvermelding:

'De genealogie Huysmans'

Gemeente archief Goirle

CARNAVAL

Bij het woord carnaval, gaan onze gedachten uit naar vier dagen eten en drinken, aan drinken en hossen een optocht een groot volksfeest, dat te maken heeft met de vasten. 4 Dagen volop, veertig dagen niets en dan Pasen. Maar als we wat verder kijken zal men gaan ontdekken, dat carnaval zo oud als de mens is, en over de hele wereld op een of andere manier gevierd werd. Laten we ons beperken tot het carnaval wat hier gevierd wordt.

Germanen

Men kan voorzichtig stellen dat het carnaval wat hier gevierd wordt, een overblijfsel is van de germaanse geheime bonden die tegen het einde van de winter hun vruchtbaarheidsfeesten vierden, die een godsdienstig karakter hadden. Tijdens deze feesten werden huwelijken of verbintenissen aangegaan. Jonge mannen werden opgenomen in de geheime bonden. Ook werden de voorouders herdacht, een dodenverering, die ook met de vruchtbaarheidsritus te maken heeft. Tijdens deze feesten dronken en aten zij, en ook de liefde zal wel massaal bedreven zijn. Het was eenmaal een vruchtbaarheidsfeest. De geheime bonden dansten verkleed in huiden van dieren. Muziek, gezang en dans wekten de deelnemers tot extase. De oude Germaanse muziekinstrumenten waartoe ook de rommelpot of foekpot behoorde begeleide de rijdansen en liederen, maar de vermomming of wij zeggen maskers hadden te maken met de taboe's, met de geesten wereld. Masker komt van het woord Maska, dat is heks; ook wordt het masker wel eens Schimmen genoemd dat beduid Schimmen. De maskers worden gedragen om de geesten te verjagen, zodat hun stam gevrijwaard zou zijn van onheil en vruchtbaar zou zijn. Het dansen was een teken van het stamverband. Ook kende de Germanen de Cultuswagen ter verering van Moeder Aarde. Als deze rondtrok was er feest, Moeder Aarde was het symbool van de vruchtbaarheid.

Carnaval nu:

Masker.

Kijken we naar het carnaval zoals we het nu kennen, dan zien we die elementen terug. Denk maar aan het masker, het masker verbergt ons, we zijn een ander en kunnen dingen doen en zeggen, die we zonder masker niet zouden doen, dan is het een taboe, een heilig huisje.

Optocht:

Neem de optocht, kijkt men door de optocht heen dan ziet men de hele stam of bevolking door de stad of het dorp dansen; iedere plaats op zijn eigen manier of geaardheid. Een teken van samenhoorigheid. (Een stamverband).

Wagens:

Ook de wagens die in de optocht meegaan, doen denken aan de Cultus wagen. De middeleeuwen kende al veel wagens die rondtrokken in de vele optochten, die er toen waren. Al rijdend speelden zij mirakel spelen of kluchten waarin de toestanden gehekelde werden. Dit is ook het gebruik in onze optocht. Kent men de dorpsstoestand niet, dan zal menig carnavalswagen onbegrijpelijk zijn.

Ook kunnen we bij de carnavalswagen denken aan het narrenschip de blauwe schuit die in de middeleeuwen werd rondgetrokken door weversgilden van de geheime mannenbonden. Ook in deze tijd is de blauwe schuit te zien geweest, en wel in 1937 in Den Bosch, en in 1946 te Bergen op Zoom. Waarom is de schuit eigenlijk blauw, het is mogelijk geweest dat bij de GodinMoeder Aarde paste.

De rommel of foekepot

Dat men tijdens het hedendaagse carnaval hier en daar een rommelpot aantreft, is een herinvoering van dit instrument dat eeuwenlang herinnert aan de geraasmaskende ommegangen der germaanse mannenbonden.

Ook werd de rommelpot al gebruikt in de vroeg middeleeuwse muziekensembles, voor de kinderen die rondtrokken was het een goedkoop en zelf te maken instrument.

Verkleeden

Ook het verkleeden is er bijgekomen, de mens wil een ander zijn. Het beestenvel van de Germanen. Tijdens het carnaval wil de mens een ander of zichzelf zijn. De arme speelt de rijkard en de geleerde is 4 dagen de nar.

*bron: Anton van Duinkerken.

Tonpraten

Tonpraten is een gebeuren dat bij ons carnavalsfeest niet meer weg te denken is. Met zijn wedstrijden en prijzen, waar ik overigens niets op tegen heb. Maar het tonpraten is een oud gebruik,

waarbij men kan denken aan de preekstoel, waarop de priester de mensen voorhield wat goed en kwaad was, of aan de stoel van de plaatselijke overheid die de wetten stelden. Tijdens het carnaval werd een lege ton geplaatst op het plein, en daarin kon een ieder zijn mening zeggen of alles over de haken halen. In de ton bestonden geen taboes, men kon de nar spelen zonder gestraft te worden.

Karnaval

Karnaval een oud feest, steeds gevierd, steeds anders nu is carnaval niet meer weg te danken in ons dorp, maar het is voor ons een jong feest. We kenden de vastenavond de goele oude tijd en dit moet ons feest blijven, het teken van de goede tijd een mooi oud Bourgondisch en Goirle's feest.

Laat men van ons niet zeggen, Het is geen Christen maar een heiden die gelooft dat men in februari de winter moet uitdrijven, en die in deze maand vuiligheden moeten laten zien.

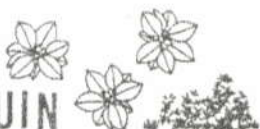
De kerk heeft het lentefeest gekerstend en het de diepe zin gegeven van een feest ter ere van onze eigen diepe eeuwig leven. De kerk heeft carnaval erkend als een erkentenis des vlezes waaraan de mens telkens opnieuw vaarwel zal moeten zeggen om het behoud van de geest.*

En tot slot: Als u mij vraagt wat is carnaval, ik zou het niet kunnen zeggen, carnaval men kan het niet leren, men moet het ondergaan. Carnaval is pas carnaval als het carnaval is. En dit wens ik alle mensen toe, een fijne carnaval op de manier die u het beste ligt.

TON SAS.

STILSTAAN

IN DE KRUIDENTUIN

Er is weer volop werk in onze kruidentuin. De winterslaap voor de planten is afgelopen en wij zijn druk bezig om er weer iets van te maken.

Al werkende en pratende kwam het gesprek op onze vlier bij de bijenhal. 'Onze vlier', daar bedoel ik mee, dat de vlier bij de mensen hoort en niet bij de coniferen.

Bij de paalwoningen uit ca. 2000 jaar voor Christus zijn al vlierbessen gevonden.

Ook bij de Grieken stond de vlierstruik in hoog aanzien. Daar was hij speciaal gewijd aan Pan en nog herinnert ons het geluid van de panfluit aan deze relatie.

Bij de Germanen was de vlierboom het domein van de godin Frija. Deze Frija werd later in Duitsland Vrouw Holle genoemd en in Denemarken Hyldemoer. Bij ons werd het vrouw Arda of Jerta. Dit waren dus namen voor een boomgodin, de witte vrouw.

Omdat de vlierstruiken al begin februari beginnen uit te lopen, werd er in die maand een groot feest gevierd ter ere van de Witte Vrouw Holle. Wij kennen dit feest nu als Maria Lichtmis op 2 februari.

Ook de vlierstruik speelt in de 'plantlore' net als veel andere planten de rol van het goed en het kwaad. Hij had te maken met de dood. Zo moest in Hildesheim de lengte van de dode worden gemeten met een vliertak en op de bok van de wagen die de dode naar zijn laatste plaats bracht, hanteerde men de vliertak als zweep.

Maar ook is dezelfde vlier het teken van leven want Christian Andersen vertelt in zijn sprookje van het vliermoedertje over niets anders dan over de boomgodin Vrouw Holle. Zijn vliermoedertje komt uit de theepot en maakt een jongen beter, die verkouden was. Zij verandert in een jong meisje. Haar jurk was van gebloemde stof en om haar krullen zat een blonde krans van vlierbloemen. Zij kusten elkaar en waren blij.

Kijken we bij oude boerderijen of alleenstaande gebouwen, dan zien we daar de vlierstruik staan. Ze werden geplant om de boze geesten te weren en het onheil en deze mensen hadden gelijk. De nuchtere wetenschap heeft bewezen dat de vlier vliegen afstoot en daardoor ook ziektekiemen die de vliegen overbrengen, uit de omgeving houdt.

Vlier. We denken dan aan de flierefluiter. Maar wie kan nog zo'n fluitje maken? Hij of zij is welkom op het heemterf en zal daar niet zoals in het woordenboek staat, tot losbol worden verklaard, maar als een deskundige ontvangen worden.

De vlier speelt ook een grote rol in de volksgeneeskunde. De bessen en de schors werden gebruikt als laxemiddel. Het verse jonge blad en vooral de fijngewreven schors van jonge loten zijn eeuwenlang gebruikt tegen reumatiek. En niet te vergeten de vlierbessenwijn, die door de betere wijnmakers kan worden gemaakt.

Een recept wil ik u wel geven; niet met bessen maar met bloemschermen.

Dompel de gedroogde bloemschermen in een beslag van een kwart liter melk, twee eieren en 150 gram bloem.

Bak de beignets snel goudbruin in voldoende hete olie. Even laten uitlekken.

Daarna zo warm mogelijk opdienen, ofwel met kaneel en suiker, of overgoten met een sausje van twee delen verwarmde honing en een deel cognac.

En dit ging dan over de vlier.

Wij zouden hem moeten eren, want hij is al heel lang hier, langer dan al die coniferen.

VLIER

Ton Sas.

SAMBUCUS NIGRA

kleur: bloemschermen wit, bessen zwart.

hoogte: tot \pm 5 meter

bloei: vanaf juni

oogst: bladeren voor de bloei
schermen als ze gevormd zijn
bessen in de herfst

doel: reumatiek-verkoudheid-transpiratie verwekkend-keuken.

TUSSEN „LEY EN DIE GEMEYNACKEREN „

Een serie voordrachten over de
geschiedenis van Goirle,
geschreven in opdracht van de
Heemkunde kring 'De Vyer Heertganghen',
door J.C.J. Hoogendoorn.

Duistere eeuwen in onze geschiedenis.

Uit het geschiedenisboekje kennen velen nog het jaartal 400 als het jaar van de grote volksverhuizing. Om precies te zijn, en historici weten alles zo precies, op oudejaarsnacht van het jaar 406, staken verschillende Germaanse stammen de rijn over en vielen het West Romeinse rijk binnen.

Nu is het waar dat door onderlinge machtsstrijd in Rome vele Romeinse legioenen uit het bezette gebied uit West-Europa waren teruggekeerd en dus de stootkracht van het achtergebleven leger verzwakt was, maar de tot de tanden bewapende Romeinse soldaat moet toch in staat worden geacht de, zeker primitief tot de strijd uitgeruste, Germaanse stammen buiten de deur te houden.

Nee, als de Romeinse opperbevelhebber, Stilicho, aan de legioenen in deze streken bevel geeft zich naar het zuiden terug te trekken, zonder slag te leveren dus, heeft dat vast een andere oorzaak gehad.

De Groningse hoogleraar Grosses wees daar indirect in 1935 al op als hij zegt dat in de geschiedenis het begrip Volksverhuizing te ruim geïnterpreteerd wordt. Hij spreekt over kleine infiltrerende troepen en die konden wel eens door dezelfde oorzaak zijn opgejaagd als de Romeinen nl. door een natuurverschijnsel van de ergste soort, dat zich tussen de 3e en de 9e eeuw voltrok en bestond uit langdurige overstromingen als gevolg van de transgressies.

Dit natuurverschijnsel was niet eenmalig in haar rampzaligheid, maar voltrok zich in een, eeuwendoor geleidelijke, verhoging van de gemiddelde temperatuur, waar door op de lange termijn enorme massa's water vrij kwamen door afsmelting van het poolijs.

Dit natuurspelletje duurde maar even zes eeuwen. Het gehele laagland van Nederland liep onder water, want de duinen konden immers geen bescherming bieden om de eenvoudige reden dat ze er nog niet waren. Ze zijn pas ontstaan in de loop van de tiende eeuw.

Op een hoogtekkaart van Nederland kan men zien dat het vaste land van ons land eindigde in een grillige lijn van midden Groningen tot in het westen van Noord-Brabant.

Dit natte klimaat met die hoge waterstanden moet ook voor ons hoger gelegen gebied funest zijn geweest. De natuurlijke afwatering op de grote rivieren stagneerde en de beekjes kregen meer water te verstouwen dan ze aankonden met als gevolg een langdurige overstroming van de beemden en het laaggelegen akkerland verdronk. Dit had weer tot gevolg dat de opbrengsten van het bouwland danig verminderden en het houden van vee in de winter onmogelijk werd gemaakt daar het hooi van de beemden moest komen. Op den duur raakten vele gronden door het natte klimaat oververzadigd aan water, dat noch naar de overvolle beken kon afvloeien, nog in de bodem kon wegzakken, daar dit veelal de ondergrond van dikke leemlagen verhinderden en zo ontstonden grote moerasgebieden.

In zulk een land is niet aan de kost te geraken en vanzelfsprekend trekt dan de bevolking weg om een nieuwe vestigingsplaats te zoeken.

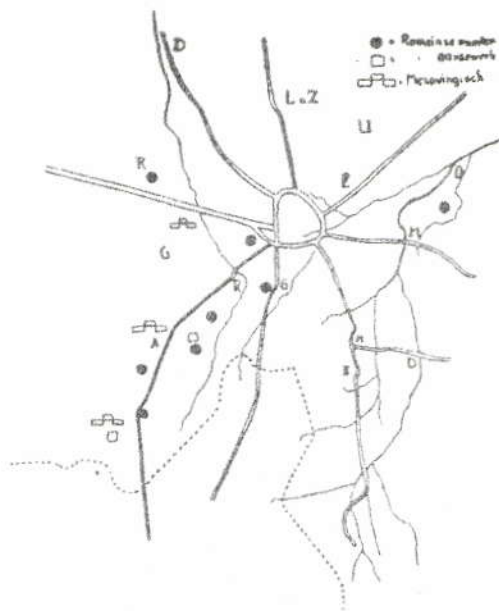
Waarschijnlijk is dat in onze streken ook zo gebeurd, want met beemden waren we niet rijk gezegend wat in normale omstandigheden al vele moeilijkheden gaf voor het houden van vee in de winter. Het eerste deel van de later verschijnende naam 'Goor' geeft wel aan dat we wat moeras betreft, niets te kort kwamen.

De bevolking in Noord Brabant zal gedurende de 5e en 6e eeuw vooral erg dun zijn geweest. Geen wonder dat de kennis van de Merovingische tijd, genoemd naar het eerste koningsgeslacht van de franken en gedateerd van 481-750, in Brabant schaars vertegenwoordigd is.

Slechts in Alphen, Hoogeloon, Bergeyk, Meerveldhoven en Veldhoven zijn door de archeologen Merovingische grafvelden opgegraven.

Hoe die mensen geleefd hebben en vooral wanneer ze hier gekomen zijn, weten we niet. Het enige wat we ervan weten is,

dat ze hun doden be-
groeven in lange rijen
naast elkaar in houten
kisten en dat zowel
crematie als inhumatie-
graven voorkwamen en de
doden werden voorzien
van grafgiften.

Wat we ook weten is, dat
in de achtste eeuw de
transgressies begonnen
terug te lopen en dus de
hogere gronden ook minder
last van het overtollige
water zullen hebben on-
dervonden, zodat de beem-
den weer bruikbaar wer-
den en meer akkergrond
voor de verbouw van voed-
sel kon worden gebruikt,

wat ongetwijfeld tot een verhoging van de bevolking zal heb-
ben geleid.

Ook in Goirle kwamen in 1971 op de zuidelijk talud van de
zandwinning, aangeduid als 'het gat van Smallegange', scherven
en zodanige sporen aan de oppervlakte, dat volgens G. Beex,
medewerker van het Rijksoudheidkundig bodemonderzoek voor de
Provincie Noord Brabant, het vermoeden gerechtvaardigd was,
dat men op een Merovingisch grafveld gestoten was. Helaas
heeft een proefopgraving niet kunnen plaats vinden, want tijd
is geld en de graafmachine moest voort.

Vaststaande bewijzen hebben we dus niet, maar allerwaarschijn-
lijkst is ons grondgebied ook in de 7e eeuw bewoond geweest,
maar vanaf diezelfde eeuw raken de archeologen het spoor bijs-
ter en breken er enkele duistere eeuwen aan voor Noord Brabant
en dus ook voor Goirle. Er zit gewoon een gat in onze geschie-
denis.

Literatuur:

- 'Het Noord Brabant in Pré en Protohistorie'
onder redactie van G.J. Verwers.
- 'Uit Préhistorie en vroegste geschiedenis van ons land'
drs. Louwe Kooymans en dr. P. Stuart.
- 'Van Heidorp tot industriestad'.
- 'Oorsprong en Geschiedenis van de Brabanders',
J.G. Kikkert.
- 'Holle Boomstammen', en
- 'De Bisschop van Nijmegen',
Albert Delahaye.

WEERSPREUKEN

JANUARI

Volgens de Juliaanse kalender is januari de eerste maand van het jaar; volgens de oud-romeinse kalender de elfde maand.

De naam januari is ontleend aan de Romeinse god Janus.

Maandnamen: Louwmaand, wintermaand, looimaand, sneeuwmaand.
In januari lengen de dagen 1.15 uur.

Valt in januari geen regen, brengt hij de vruchten geen zegen.
Morgenrood in de eerste dagen, brengt onweer aan en grote plagen.
Schijnt de zon op nieuwjaar, geeft het een goed appeljaar.
Nieuwjaarsnacht, schoon en klaar beduidt een vruchtbaar jaar.
Als het in de louwmaand mistig is, wordt de lentemaand heel fris.
Draagt januari een sneeuw wit kleed, dan is de zomer zeker heet.

HEKSENSTREKEN IN MIDDEN BRABANT

Heksen kwamen blijkbaar in de vorige eeuw in Midden-Brabant nog veelvuldig voor. Het waren vaak oude lelijke vrouwen, die door hun ietwat geheimzinnige leefwijze deze naam toegewezen kregen.

Sommigen waren berucht om hun kwaadaardig karakter en deden vaak de vreemdste dingen. Zo gingen ze bijvoorbeeld 's nachts op pad, alsmear in zichzelf mompelend, zodat de mensen die hen dan tegenkwamen behoorlijk schrokken. Onder het mom van vriendschap bezochten ze de bureu, streelden de kinderen en gaven ze lekkernijen, meestal in de vorm van appels en peren. Kwamen deze vruchten in de magen van de kinderen terecht, dan veranderde die zich in 'venijn', in de vorm van padden en of kikkers. Deze kinderen gingen aan het kwijnen en stierven een langzame dood. Men riep dan dikwijls de hulp in van toverdokters en duiveluitdrijvers, die naar men aannam, uitkomst konden bieden.

Beter was het natuurlijk de hulp in te roepen van de geestelijkheid en liefst die van de paters van Tongerlo, België, want die hadden de meeste macht; die waren namelijk 'geleerd in het kwaad'. Ook werd dikwijls de hulp ingeroepen van pastoors en kapelaans zoals bijvoorbeeld in Tilburg.

Ook maakten de heksen wel eens een poppetje van was, dat een bepaalde persoon voorstelde. Dan doorstaken zij die pop met naalden en spelden, zodat die persoon hevige pijnen zou krijgen op die plaatsen waar zijn wassen beeld gestoken was, tot dat de doodsteek in zijn hart een einde zou maken aan zijn of haar lijden.

Dat was het zogenaamde 'envoutement'.

Om zekerheid te krijgen van 'n vrouw of ze wel degelijk een heks was, moest men zijn voet dwars in haar voetstap zetten en dan een kruisteken maken. Keek de vrouw dan om dan was het een heks. Dat was een probaat middel en werd hier in Brabant veelvuldig toegepast.

Het volgende verhaal tekende ik op in Hilvarenbeek bij de toen 81-jarige P. de Brouwer en hij had het verhaal weer gehoord van zijn vader.

Het verhaal moet zich afgespeeld hebben in het 'Diessense haaike', een gehucht tussen Biest-Houthakker en Diessen tijdens de Franse bezetting.

De weinige links en rechts verspreide boerderijen, die gelegen waren in dit gehucht, hadden de twijfelachtige eer onderdak te verschaffen aan soldaten van het Franse bezettingsleger.

Het was in die tijd ook al niet veel beter dan bij ons tijdens de Duitse bezetting, want ondanks die mooie Franse leuze van 'Vrijheid, gelijkheid en broederschap' moesten toen ook onze Brabantse boeren het gelag betalen. Dit kwam hen echter wel zeer ten onpas daar zij in de achter hen liggende jaren toch al zo veel te lijden hadden gehad van oorlogen, veel te hoge belastingen en van rondtrekkende rovende soldaten.

Maar om op ons verhaal terug te komen; in één van deze boerderijen had men een kind dat zonder ophouden dag en nacht huilde. De primitieve geneeskunde uit die tijd stond hier machteloos en was niet in staat het kind te genezen.

Een van de Franse soldaten was zeer begaan met het lot van het kind en hij sprak tot de moeder: 'Als ge doet wat ik u zeg, zal ik het kind genezen.'

In het begin stond de vrouw hier nogal sceptisch tegenover, maar omdat de soldaat aanhield, beloofde ze hem te doen wat hij verlangde.

Hierna sprak de soldaat: 'Als de avond valt, moet ge het haardvuur aanmaken en daarna het huis verlaten. Ik blijf dan hier bij het kind achter.'

Bij het vallen van de avond deed de vrouw precies wat de soldaat van haar verlangde; ze maakte het haardvuur aan en verliet het huis.

De soldaat ging bij het vuur zitten, haalde een bijbeltje te voorschijn, waarin hij langdurig las. Plotseling werd hij opgeschrikt door het geluid van het open en dicht gaan van een deur, gevolgd door het naderbijkomen van voetstappen. Hij keek op vanuit zijn bijbel en zag een vrouw naderbijkomen, die hij onmiddellijk herkende als de vrouw van een nabijgelegen boerderij. Door haar vreemde gedrag zag hij in haar de heks, die het kind in haar macht had. Hij liet haar dichterbij komen en sprak: 'Wat voert u hierheen gij duivelse vrouw?' Gij zijt de heks, die het kind in uw macht hebt en waardoor

het zo'n hevige pijnen lijdt. Ik gelast u onmiddellijk het kind te genezen.'

De vrouw ontkende hevig iets met heksen te maken te hebben en weigerde dan ook het kind te helpen.

Hierna stond de soldaat op van zijn stoel, ging naar de heks en duwde haar tot vlakbij het vuur en dreigde haar levend te zullen verbranden als zij het kind niet onmiddellijk van de pijn verlostte.

Hierna ging de vrouw in de richting van het kind; sprak enkele onverstaanbare woorden en trok zeven spelden uit de kruin van het hoofdje.

Het kind hield onmiddellijk op met huilen, terwijl de heks haastig het huis verliet.

Toen de moeder later op de avond naar huis terugkeerde vond zij haar kind volkomen genezen terug.

De boerderij waar dit gebeurde staat heden ten dage nog steeds op die plaats.

Dit verhaal is opgetekend door

C. Santegoets,
15 november 1981.

beknopte weergave
door AD HOUTEPEN

van het boek 'KEES'
van FRATER
VICTOR VAN NISPEN

KEES DONKER

Op de kweekschool van de fraters te Tilburg stierf op 5 februari 1945 de dertienjarige Kees Donker uit Zwolle.

De dood had z'n tragische kant.

De oorlog had een noodlottige frontlijn getrokken dwars door ons land. Het noorden werd van het zuiden gescheiden; zo volkomen gescheiden, dat hier in Tilburg een jongen kon sterven zonder dat zijn ouders in Zwolle iets wisten van het lot dat hun kind had getroffen.

Eerst de 18e april, ruim een maand nadat hun Kees was begraven, kregen zij het bericht van zijn overlijden.

Frater Nolascus, de directeur van de kweekschool, gaf aan frater Victor van Nispen de opdracht een verslag te schrijven rond dit overlijden, tot troost van de ouders.

Daar dit verslag ook een groot gedeelte van de laatste oorlogsdagen hier in Goirle beschrijft en wij dit jaar 40 jaar zijn bevrijd en daar slechts weinigen deze geschiedenis kennen, meende ik er goed aan te doen U van deze tragische geschiedenis op de hoogte te stellen.

Ik zal het verslag op de voet volgen en weergeven wat daar in staat vermeld.

Het begon op 1 september 1944 met de ordeloze terugtocht van het Duitse leger uit Frankrijk en België. Het was een schouwspel dat ons vaderlandse hart goed deed. Natuurlijk gingen de kwekelingen naar dit schouwspel kijken. Waar was nu de

stramme krijgstucht, die tot volmaakte eenheid gebulderde massa, die geweldig was van kletterende ijzeren hakken, zo volmaakt één alsof er slechts één enkel reusachtig oorlogsbeest door de straten kronkelde.

Nu zagen wij dat HEIRleger op bandeloze fietsen, in kruiwagens en kinderwagens ijlings het hazepad kiezen. Zou het einde van de oorlog nabij zijn?

We werden nog versterkt in die gedachten, toen de geallieerden op zondag 3 september een hevige aanval ondernamen op het vliegveld Gilze-Rijen. Het stof van de omgewoelde startbanen streek wolkend over Tilburg.

We zaten juist in de toneelzaal waar op eenvoudige wijze het honderdjarig bestaan van de congregatie werd herdacht. Het gedaver van het afweergeschut was zo hevig dat de voorstelling werd gestaakt en de schuilkelder werd opgezocht. Daar kwam nog bij dat de Duitsers daags daarna een begin maakten met hun verwoestingen. Allerlei barakken die ze hadden gebruikt voor bergplaatsen en stallen staken zij in brand. Het treinverkeer liep helemaal spaak. Op een van de volgende nachten werden we gewekt door ontzettende ontploffingen, waarbij de hele westelijke hemel in gloed stond.

Later hoorden we dat de paniekstemming onder het Hunnenleger zich had uitgebreid. De munutiedepots in de buurt van het vliegveld, Loon op Zand en Kaatsheuvel hadden ze opgeblazen. Dat zou wel het einde zijn.

Maar op woensdag 6 september zagen we weer goed bewapende infantristen naar het zuiden trekken. Sommigen waagden het zelfs hun lijflied 'Heide Maria' te zingen.

Van 6 tot 9 september werden alle kanaalbruggen opgeblazen. Men sprak ervan dat de werkplaats van de staatsspoorwegen hetzelfde lot zou treffen. Dat werd een rechtstreekse bedreiging voor onze kweekschool, die alleen door een betrekkelijk smalle straat daarvan gescheiden was. Wat met de jongens aan te vangen ???

Men kwam tot een radicaal besluit: de jongens die in Tilburg en omstreken wonen worden naar huis gestuurd. Met de rest vertrekt men naar Goirle, naar de zusterkweekschool om een veilig plaatsje te zoeken.

9 September, 's avonds om kwart over acht, een kwartier na spertijd komen ze daar aan. En zo meent de mens, die het niet gegeven is in de toekomst te kijken, dat hij het gevaar uit de weg is gegaan, terwijl hij juist door zijn vlucht de verschrikkingen van de oorlog tegemoet loopt.

In Goirle hebben de kwekelingen hun ergste dagen meegemaakt. Even laat het zich nog aanzien dat de onheilsprofeten in het ongelijk werden gesteld. Er kwamen zelfs berichten dat de ondergrondse een eventuele poging om de gebouwen van de werkplaats op te blazen, effectief zou verhinderen. Men besloot weer terug te keren naar Tilburg, dat maandag, 11 september, na de overhaaste vlucht gebeurde.

Maar de toestanden kunnen zich in zo'n tijd snel veranderen. Vrijdag daarop, 15 september, gaan de jongens wandelen. De Engelse vliegtuigen, die op de locomotieven en andere doelen jagen, zijn niet van de lucht. Van nabij maken de kwekelingen een beschieting mee. Men moet de doodschrik aan het lijf hebben gevoeld om te beseffen hoe schokkend de indrukken zijn van die momenten, neerliggend en zich platdrukkend tegen de grasbodem van een droge sloot.

Deze belevenis geeft de doorslag. Op 16 september, zaterdagmorgen, komt de geruchtmakende tijding: zoveel mogelijk naar huis.

Dat gaf een opschudding binnen de kweekschoolmuren. Het uiterste zou beproefd worden; Eindhoven, Den Bosch, Oss, Grave en zelfs Nijmegen werden door de sterke en getrainde benen van de jongens niet onbereikbaar geacht.

Fr. Rosarius en Fr. Petrus zouden de lui vergezellen naar Raamsdonkveer en Zevenbergsehoek;

Fr. Gerulf trok in de richting van Rijen, waar hij met zijn moeder nog zware dagen zou beleven.

Fr. Leo en Fr. Heriberto ondernamen de voetreis naar Eindhoven, waarvan ze pas vier weken later, na de bevrijding van die stad zouden terugkeren.

Fr. Crecentius en Fr. Kosta kozen de zuidelijke richting naar Reusel.

En tenslotte, voor de grootste afstand, boden zich Fr. Pancratius, Fr. Vincenzo en Fr. Reginald aan. Zij togen onversaagd de lange weg op over Den Bosch naar Oss en daarna over Grave naar Nijmegen. Maar dat zou een tocht worden door geheel Oost-

Brabant tot diep in het zuiden, vlak aan de Belgische grens, vanwaar ze na zes weken weer op Tilburgse bodem belandden. Het werd een opeenstapeling van vermoeienissen, maar bovendien 'n romantisch avontuur.

Het romantische avontuur zou intussen voor de achtergeblevenen nog komen. en dat bereikte hen op de plaats, waar ze zich het veiligst achtten, namelijk in Goirle.

Want nauwelijks waren de andere jongens de deur uit of de negen kwekelingen, wier woonplaats te ver in het land lag verwijderd, stapten onverwijld in het gezelschap van hun directeur naar Goirle. Daar waren nog vijf achtergeblevenen, hetgeen samen een kuddetje opleverde van veertien jongens, die nu de komende dingen, ver van hun ouders zouden moeten afwachten.

Kees moet daaraan gedacht hebben, want vanaf die dag gaf hij in korte zinnestjes in zijn dagboek de gebeurtenissen weer.

17 September: de eerste aantekening.

Het was de dag dat honderden vliegtuigen het Engelse luchtleger naar de Maas, Waal en Rijnbrug bracht terwijl het Engelse tweede leger zijn opmars begon naaar Eindhoven. We hoorden over de radio het hee: ingend juichen van de Eindhovenaren, wie het grote geluk van de bevrijding reeds had bereikt. Kees schrijft: 'Wanneer wij?'

Het grote probleem was; hoe houden we de jongens bezig? Diverse dagen tekent Kees aan: 'Biljartconcours' en een keer schreef hij erbij dat hij de derde prijs had gewonnen. De prijs was een nieuwe pijp. 'Appels plukken in de tuin', 'Fineren'.

Dan geeft hij aan: 'drie keer per dag arbeidsdienst'. Die bestonden hoofdzakelijk uit tuinkarweitjes' en het verwerken van de tabaksoogst.

Dan komen er dagen, dat er diepe rust over Goirle valt en Kees vermeldt dan: 'Uitgeslapen'.

Intussen verliepen de dagen in Tilburg niet zo kalm. In de buurt van de kweekschool waren de dynamietknallen niet van de lucht. Al de grote hallen van de spoorwegwerkplaats kregen hun beurt. De grote machines, kranen en kostbare draaibanken werden opgeblazen. Een gedachte troostte ons: 'Het einde nadert.'

wordt vervolgd.

HET ONBEKENDE VOGELTJE.

Velen onder ons kennen het zogenaamde 'Vogeltje' uit de kruidtuin. Een vrucht van een onbekende struik, die je als decoratie aan een glas water kunt hangen. Het lijkt dan alsof de vrucht een vogeltje is, dat water drinkt.

In de tijd dat deze vruchten aan de struik verschijnen en rijp zijn, is er een ware wedloop op zo'n 'vogeltje'. Dikwijls hebben wij, zaterdagse heemensen, ons afgevraagd wat het eigenlijk voor een struik is, waar hij vandaan komt en of hij in de volksgeneeskunde gebruikt wordt. Werkzaam zijnde op de biologische afdeling van een middelbare school kun je niet uitstaan dat een plant zo in de belangstelling staat en dan zo onbekend is. Daar ga je dan iets aan doen.

Na veel zoeken in eigen boeken en in die van de collega's is het me eindelijk gelukt achter de ware identiteit te komen van deze struik.

Het is de ZIJDEPLANT, lid van de familie van de asclepiadeae. De familienaam is afgeleid van Asklépios, de Griekse god van de geneeskunde. Hij was vorst van Toïca in Thessalië en de vader van Podalium en Mochaon, geneesheren in het Griekse leger van Troje. Asklépios is de zoon van Apollo en de grondlegger van de geneeskunde. Dit gegeven zegt ons al meteen dat de volksgeneeskunde deze plant kent, maar daarover meer.

Terug naar de familie van de Zijdeplant. Het is een heel grote familie van merendeels tropische planten welke erg giftig zijn.

Onze Zijdeplant is een sierplant uit Noord-Amerika. Hij bloeit in de maanden juni tot en met augustus en is zeer zeldzaam. De bladeren zijn kruisgewijs geplaatst, langwerpig eivormig en van achteren grijsachtig behaard.

De bloemen zijn roodachtig met een sterke honinggeur. De bestuiving gebeurt op een heel bijzondere manier. Aan het begin van de helmknoppen zitten groeven met daaraan klemmetjes met stuifmeelklompjes, polliniën genaamd. Als insecten over de gladde, tot een scherm verenigde, bloemen lopen, glijden ze telkens met hun pootjes in zo'n groef en trekken daarbij een klemmetje mee. Bij het bezoek aan een volgende bloem wordt zo het stuifmeel op de stempel overgebracht.

Dit bestuiven geschiedt voornamelijk door wesp en bijen.

In het bekende vogeltjes, de vrucht dus, zitten fraaie zaden met zaadpluis.

Dat deze plant op een of andere manier in de kruidtuin verzeilt, geeft al aan dat hij iets te maken heeft met de volksgeneeskunde. Ook de Griekse naam versterkt dat vermoeden.

We hebben al verteld dat de plant erg giftig is. Zij bevat glycociden. Daaronder vallen:

- a. de natuurlijk voorkomende kleurstoffen;
- b. de aromatische stoffen (geur)
- c. de looistoffen
- d. de fysiologisch actieve stoffen.

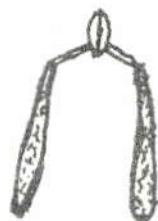
Deze laatste stoffen bevatten veel geneeskrachtige verbindingen. In de volksgeneeskunde wordt de wortel gebruikt. Hij heeft 'n braakverwekkende werking en wordt gebruikt bij vergiftigingen. Op die manier wordt dus een gif gebruikt om gif uit het lichaam te laten braken.

De Zijdeplant is in Nederland uiterst zeldzaam en komt voor op de hellingen in Zuid-Limburg.

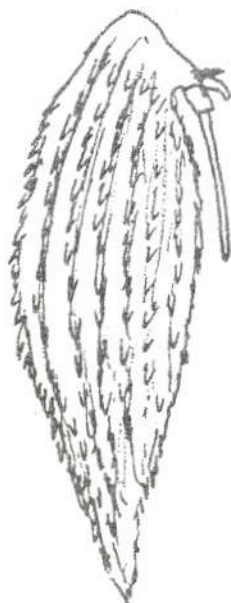
zaad 3x vergroot

J.A.M. Wijdemans.

vrucht
op ware grootte

klemmetje met
polliniën

HET GEWEERGILDE ST. MAURITIUS, GOIRLE.

Het geweergilde, St. Mauritius is heropgericht op 7 augustus 1929 in Café Scholtze, het huidige 'Herrezen Nederland'. Het heet een voortzetting te zijn van het vroegere St. Jansgilde, dat zijn schutsboom had bij ons huidige gildenhuis Café 'De Linde'. Voor zover hier gegevens over waren, zijn deze verloren gegaan tijdens de brand die het oude gemeentehuis verwoestte.

Het is echter niet de ouderdom die de belangrijkheid van een gilde bepaalt, noch de hoeveelheid zilver en andere attributen, die men in gildebezit heeft.

De belangrijkheid van een gilde wordt bepaald door de plaats die het binnen het gemeenschapsleven inneemt en de wijze waarop het gilde zich, zowel naar binnen als naar buiten manifesteert, NU IN DEZE TIJD.

Het schutten is niet aan tijd en plaats gebonden en moet door elk gilde, dat gilde genoemd wil worden, tijdsgebonden aangepast worden. Hierdoor onderscheidt een gilde zich van een schietvereniging.

Het is deze gedachte, die het St. Mauritiusgilde in praktijk probeert te brengen. Gewoon door de sfeer binnen het gilde 'broederlijk' te houden, elkaar behulpzaam te zijn en waar mogelijk en nodig, samen te werken in dienst van het gilde voor het gilde.

Daarnaast door overleg met kerkelijke en wereldlijke overheid datgene te doen wat onze gildebroeders en -zusters vanuit het gildelijk streven binnen onze dorpsgemeenschap kunnen doen. Dat de hulp van onze gildezusters hierbij onontbeerlijk is, is bij ons in de praktijk gebleken; denk eens aan ziekenbezoek, het schoonhouden van de kerk, parochiewerk. Vandaar dat wij ook gildezusters als lid in ons gilde hebben.

De eed van trouw als gildelid aan de kerk en de staat moet een wezenlijke waarde hebben, anders moet men dit gebruik achterwege laten. Het mag geen show zijn.

Momenteel heeft ons gilde 40 leden, terwijl nieuwe leden zich hebben gemeld. Deze moeten eerst een proeftijd doormaken, waarna zij geballoteerd worden. Tevens worden de aspirantleden verzocht de beschikbare literatuur over het

gildewezen door te lezen, welke door het gilde ter inzage wordt gegeven om tijdens hun proeftijd ons gilde te toetsen, enerzijds aan de realiteit en anderzijds om zich wel of niet achter ons streven te kunnen stellen.

Wij hebben, behalve in februari, elke maand een ledenvergadering. Het schietseizoen wordt geopend, boomopenen, rond Pasen en gevolgd door 3 maal lotschieten, wat op boete verplicht is. Vervolgens zijn er drie wedstrijden voor het wisselschild en de kampioen.

Tweede Paasdag is het Paaseierenverschietsing en eind oktober is het einde van 't schietseizoen, het boomsluiten.

In mei gaat ons gilde douwtrappen. Wij gaan te voet naar Nieuwkerk voor een H. Mis en dan weer terug naar ons schietterrein, voor een gezellig onderonsje, verzorgd door de gildezusters.

De eerste maandag na 22 september vieren zij onze teerdag. In de kersttijd houden wij een kerstviering, welke geheel door onze leden verzorgd wordt en waarbij enkele korte bezinningen worden gehouden en enkele kerstliederen worden gezongen, waarna een eenvoudig doch stijlvol diner volgt. Met driekoningen gaan enkele leden bij de leden en eventuele bekenden driekoningenzingen, waarna de opbrengst naar een Goirlese missionaris in Chili gaat.

Omdat het de bedoeling is dat we in het volgende nummer van de 'Schutsboom' verder ingaan op het wel en wee van het St. Mauritiusgilde, moeten wij het hierbij laten.

Graag tot de volgende keer.

C. Hermans,
Toezienend-deken,
Gilde St.Mauritius,
Goirle.

ONZE ROOD-WIT GEBLOKTE PROVINCIALE VLAG

Onze provinciale vlag dateert pas van na de tweede wereldoorlog. Op 21 januari 1959 namen de Provinciale Staten van Noord-Brabant het besluit de rood-wit geblokte vlag tot provinciale vlag te verklaren en sedertdien wappert zij te pas en te onpas breeduit over het Noordbrabantse land.

Over dat 'te onpas' een opmerking van Dr. L. van Egeraat in zijn boek 'Zeg maar dag tegen Brabant' waar hij zegt: 'Het Brabantse wapen is een gele leeuw op een zwart veld. De Brabantse vlag bestaat uit rode en witte blokken, ze wordt vrij vaak gebruikt en waait b.v. ook aan de Bijenkorf te Eindhoven.'

De kleuren en het patroon van ons provinciaal symbool hebben een grote bekendheid, niet zozeer omdat de vlag zo'n indruk maakt, maar meer omdat de commercie in de textielindustrie de rood-wit geblokte stof als 'Brabants bont' aanduidt.

Die kleuren rood-wit zijn niet zomaar gekozen; zij hebben een historische achtergrond, die teruggaat tot de oorsprong van het middeleeuwse Brabant.

Uit het Karolingische adelgeslacht van de Reiniers komt een Lambert voort, die in 977 van keizer Otto II de ondergouw Leuven in leen krijgt. Zijn nazaten hebben dat graafschap Leuven weten uit te breiden tot het middeleeuwse machtige Brabant.

Die naam 'Brabant' komt voor het eerst voor in 833. Hij is ontleend aan 'Brabantensis' dit betekent 'moerassig grensgebied', een naam voor een gouw in de Merovingische tijd, dat lag op de grens tussen Austracië en Neustrië.

Op 13 mei 1106 werd aan graaf Godfried van Leuven (Godfried I 1095-1140) de hertogelijke waardigheid gegeven over Neder-Lotharingen.

Pas tijdens de regering van Hendrik II (1233-1248) verdwijnt de naam van Hertog van Neder-Lotharingen om plaats te maken voor die van Hertog van Brabant.

Het tot dan toe gevoerde wapen van de Leuvens/Brabantse dynastie droeg de Lotharingse kleuren rood-wit met het Lotharingse symbool, de balk. Dit veranderde nu.

De kleuren rood-wit werden nu zwart-geel-rood en de balk werd vervangen door de leeuw.

Waar het zwart-geel-rood op stoelt is volgens H. van der Horst in zijn boek 'Geschiedenis van Brabant' deel I, een duistere zaak. Reeds zeven eeuwen echter zijn het de kleuren van het Brabantse wapen, dat ook het wapen van onze provincie is en dat heraldisch wordt omschreven als:

In sabel (zwart) een leeuw van goud (geel) getongd en genageld van keel (rood).

Niets in dit wapen herinnert nog aan Lotharingen.

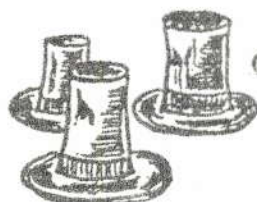
Onze provinciale vlag doet dat wel. Die gaat terug naar de tijd dat de regerende Leuvens/Brabantse dynastie de titel van Hertog van Neder-Lotharingen voerde.

De Lotharingse kleuren rood-wit leven nog steeds voort in het stadswapen van Leuven.

In onze Goirlese gemeenschap kunt ge die rood-witte Noordbrabantse vlag bij officiële en feestelijke gelegenheden zien uitwaaien op ons heemref, daardoor nadrukkelijk aangevend dat de Brabantse cultuur de Heemkundige Kring 'De Vyf Heertganchen' heilig is.

J.C.J. Hoogendoorn.

ONZE VROEDE VADEREN VAN WELEER —

DE MAXIMUM SNELHEID

De maximum snelheid binnen de bebouwde kom van de gemeente is niet alleen in deze tijd regelmatig punt van bespreking.

In de gemeenteraadsvergadering van 13 maart 1924 stelde de heer v.d. Berg voor, de snelheid van de auto's te beperken. 'Er zijn chauffeurs van de heren fabrikanten, die met een razende vaart rijden. Bij Philips in Eindhoven daarentegen worden chauffeurs, die te hard rijden ontslagen.'

De voorzitter, de heer J.B. Rens, antwoordt hierop dat hij wel een verordening wil maken, doch dat controle daarop zeer moeilijk is.

De heer Peynenborg vindt de controle niet zo moeilijk. De voorzitter zegt toe 'er eens over te zullen prakkezeren'. Hij heeft reeds op de scholen boekjes aan de kinderen doen uitreiken. 'Zo kan ons nageslacht eenmaal leren hoe het zich gedragen moet.' Hij bevestigt dat het rijden van karren over voetpaden niet mag. De heer v.d. Berg wil een paal in het midden van zo'n straat laten slaan, zoals bijvoorbeeld in de St.Jansstraat en de Nieuwstraat. (Dit doet me denken aan onze verkeersdrempels.)

De voorzitter zal zulks overwegen.

Uit: 'Goirlese Toestanden, verschijnt als
het nodig is' 10 juni 1925.

In de notulen van de vergadering van de gemeenteraad van 9 maart 1926 was dit onderwerp weer aan de orde.

Het voorstel van B. en W. is de maximum snelheid in de kom der gemeente te brengen op 15 km per uur.

Raadslid 1 zou dan ook nog op verschillende plaatsen plaatjes willen doen aanbrengen, waarop vermeld staat 'Zeer Gevaarlijk'.

Deze plaatjes moeten zwart met wit geverfd worden opdat ze goed in het oog zouden vallen.

Raadslid 2 stelt voor 20 km per uur.

Raadslid 3 steunt dit voorstel.

Raadslid 4 handhaaft 15 km. Bij deze snelheid, zo zegt de spreker, zal men hoogstens 2 minuten meer nodig hebben om geheel Goirle door te rijden en die paar minuten kunnen op de weg dan wel worden ingehaald. De inwoners lijden dan in ieder geval minder.

Raadslid 3 wijst erop dat een snelheid van 20 km geenszins gevaar oplevert.

Raadslid 2 zegt dat op Korvel 20 km gereden mag worden.

Raadslid 4 is bang dat van de gehele maximum snelheid dan niets terecht komt, wanneer die hier te hoog gesteld wordt.

We weten allen heel goed, dat het hier in Goirle nooit de gewoonte geweest is om het zo nauw te nemen.

Stellen wij nu vast op 20 km dan gelooft spreker niet dat indien 25 km gereden wordt, hiertegen zal worden opgetreden. Wanneer we echter 15 km aannemen, dan hebben we kans dat bij 25 km wel eens ingegrepen wordt.

Raadslid 3 is benieuwd hoe hierop controle zal worden uitgeoefend.

Voorzitter meent als er zestig gereden wordt is dat wel te constateren.

Besloten wordt de maximum snelheid op 15 km te bepalen.

Raadslid 2 en 3 stemmen tegen.

Uit de opmerking van Raadslid 4: 'dat hier in Goirle enz' blijkt wel dat de gemoedelijkheid hier nog hoogtij vierde.

Uit: 'Goirlese Toestanden, verschijnt als het nodig is' van 27 april 1926. Nr. 14.

HOE WERKT EEN WINDKORENMOLEN ?

In de dertiende eeuw staan er in ons land al windkorenmolens. Het oudste type windkorenmolen is de standerdmolen en een dergelijke molen werd in Goirle in 1651 op d'Abcoven opgericht. Die standerdmolen moet zijn ontstaan gevonden hebben in Normandië en naar men zegt, moet dat gebeurd zijn in de 12e eeuw.

Eind 14e eeuw. begin 15e eeuw is er sprake van de eerste torenmolens. Dat waren gemetselde molens met metersdikke bakstenen muren, als kasteeltorens zo zwaar en voorzien van een van binnenuit kruibare kap. Ze blijven zeldzaam, totdat in 1573 het staartkruiwerk wordt uitgevonden, waarmee de molens buiten gekruid kan worden. Dan ontstaan op grotere schaal stenen korenmolens, die een veel dunner muurwerk hebben en die kegelvormig zijn en taps naar boven toe lopen. Ook molens met een houten achtkantsromp verschijnen, vaak met een stelling, dit is een houten omloop rond de romp, nodig om te kruien. Deze stellingmolens verschijnen in de 18e eeuw.

Bekende korenmolentypen zijn de genoemde standerdmolen, de torenmolen, de stellingmolen, rond- of achtkantig, en de beltmolen, tegen de voet waarvan een kleine berg is opgeworpen.

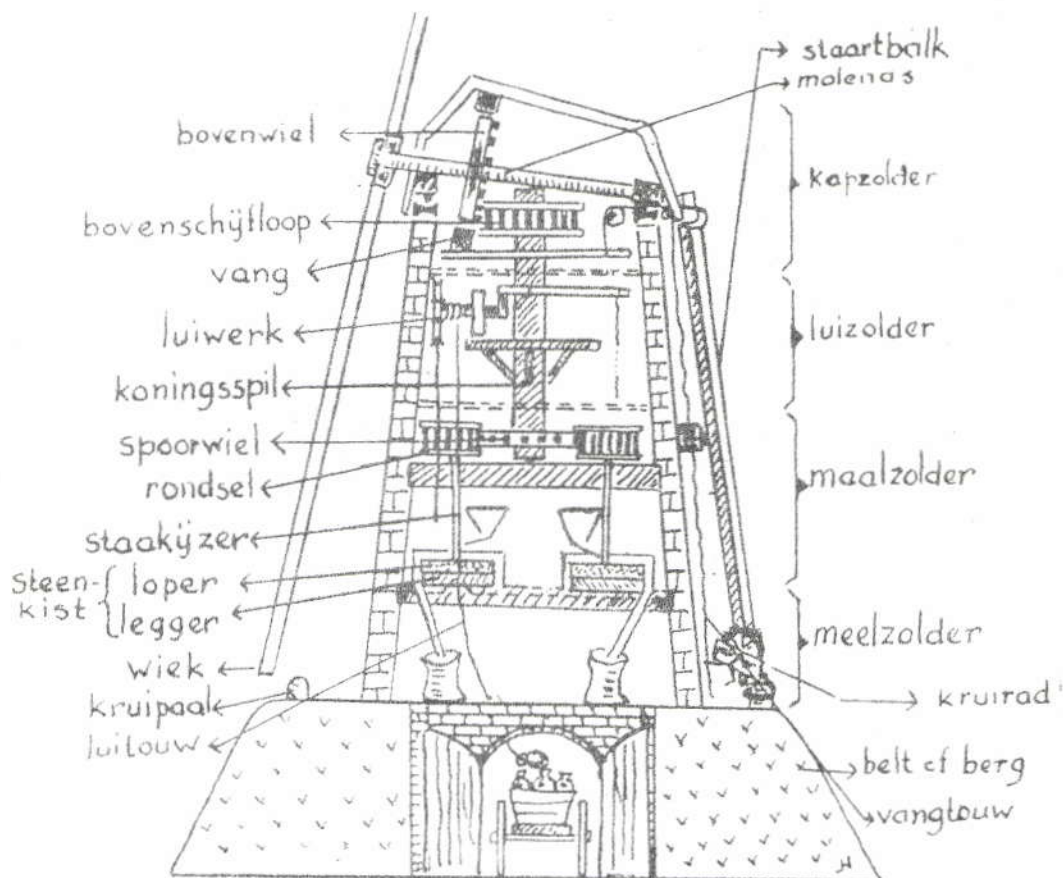
Bij windmolens geldt de traditionele indeling in het zg. gaande en staande werk.

Het staande werk is de molenopbouw; het gaande werk zijn de bewegende delen, dus wieken, wiekenas, spillen, kamraden, wielen en de koppels stenen.

Hoe werkt nu een windkorenmolen?

De wind brengt de wieken aan het draaien. Het wiekenkruis zit verankerd aan een zware ijzeren as, de molenas, die in de kap van de molen ligt, licht achteroverhellend. Om de as zit het bovenwiel, dat met kammen grijpt in een horizontaal wiel, de bovenschijfloop. Dit wiel staat als een kroon op de koningsspil, de centrale verticale as in de molen. Het onderste einde van de koningsspil zit vast in een ander horizontaal wiel, het spoorwiel, dat op zijn beurt twee kleinere schijflopen, de rondsels, aan het draaien brengt. In deze rondsels steken de spillen of staakijzers, die in de steenkist de bovenste molensteen, de loper, doen draai-

en over de onderste molensteen die vastligt en legger wordt genoemd.

Het bovenwiel is niet alleen de gangmaker van de molen, maar doet ook dienst als remwiel, want om het wiel zit een krans van houten blokken, gevat in een ijzeren ring, die als hij wordt dichtgetrokken het bovenwiel blokkeert. Die krans van houten blokken is de rem of de vang en je kunt de werking ervan het best vergelijken met de velgremmen van een fiets. Via een hefboom waaraan het vangtouw is vastgemaakt, dat de molenaar vanaf de molenberg kan beetpakken, wordt de vang bediend.

Een ander onderdeel van het gaande werk is het luiwerk. 'Luien' is het mechanisch ophijsen van zakken graan naar de maalzolder of het laten dalen van zakken meel vanaf de meelzolder. Dat luiwerk is ondergebracht op de luizolder. Om de koningsspil zit daar een rond houten blad vast aangebracht, waarop door middel van een hefboom het wiel van de luirol kan worden neergelaten of kan worden opgetrokken. Om de luirol zit het luitouw gerold, dat tot in de molenberg kan worden neergelaten. Het luiwerk kan natuurlijk ook met de hand bediend worden.

Het mechaniek van de molen is nu in grote lijnen verteld. Rest nog het reeds eerder genoemde staartwerk.

Het staartwerk omvat twee dwarsbalken, die uit de kap steken, de spruiten, vier schoren en de, achteraan de kap bevestigde langs de romp naar beneden hangende, staartbalk. Aan het eind van die staartbalk zit het kruirad. Door het kruirad te draaien kan de molenaar de kap van de molen omtrekken en zo de wieken op of van de wind zetten.

Overgenomen uit het 'Molendagblad'
uitgegeven door de
Stichting Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde.

EXCURSIEVERSLAG

Naar aanleiding van een bezoek aan de molen in het molenpark door de scouting-groep St. Willibrord - Goirle maakten de 'gidsen' een verslag.

Het ongekuiste verslag van Aniella, Joyce, Elke, Marga en Brigitte volgt hierna.

DE BELTKORENMOLEN IN HET MOLENPARK

De witte molen in het molenpark is een beltkorenmolen. Dit model werd rond 1400 voor het eerst gebouwd.

Voor de molenaar was het heus geen pretje, want 'geen wind, geen brood'. Het malen gebeurde namelijk met wind. Zo'n een derde deel van het jaar was er wind, dus zonder wind werd er geen meel gemalen. Rond 1800? kwam er een eind aan het alleen met wind malen. Toen kwam er in de molen een motor die op diesel draaide. Als er geen wind was, zette de molenaar de motor aan en het werk ging gewoon door.

Onder de maalstoel zit de motor. De maalstoel bestaat verder uit drie molenstenen, waarvan er één vastzit en twee in de tegenovergestelde richting draaien, waartussen het graan gemalen wordt. De drie molenstenen samen noemt men de looper.

Op de meelzolder, tweede verdieping, staat een grote bak met tarwe. Hier in Goirle gebruiken we Franse tarwe. Dit is een betere soort, doordat er in Frankrijk een beter klimaat heerst. Doordat de bak verbonden is met de maalstoel door een buis, stroomt door de buis de tarwe en komt zo onder de stenen terecht, waaronder de tarwe gemalen wordt. Het meel wordt vanuit de maalstoel weer opgevangen in een meelzak. In het meel dat hier gemalen wordt zit het vliesje nog in; dit is namelijk veel gezonder. Zonder vliesje heet het meel patentmeel. In het meel zit soms ook wel steengruis omdat de molenstenen zo langzamerhand slijten. In de molenstenen zitten ook inkervingen om de stenen in elkaar te laten draaien. Zo nu en dan slijten de inkervingen ook en moeten de molenstenen opgescherpt worden. Dit heet billen en het gebeurt met 'n bilhamer.

Vroeger kreeg de molenaar geen geld voor het meel malen, maar kreeg hij een schep tarwe.

Je hebt natuurstenen molenstenen en betonnen molenstenen. De natuurmolenstenen zijn van lavasteen gemaakt en de betonnen molenstenen van cement met een harde laag beton eroverheen.

De voornaamste as is de 'koningsspil'. Deze is ook de dikste en om de koningsspil draait het allemaal.

Op de luizolder is het apparaat, een katrol met touw, om de

meelzakken mee naar boven en beneden te krijgen.

Een van de belangrijkste dingen zijn ook de staart en de wieken. Met de staart kan men de wieken naar de wind draaien en zoals u al wel vernomen hebt, zijn de wieken om de wind op te vangen om de wielen in beweging te zetten.

De bovenste verdieping is de kap. In de kap zijn allemaal zware balken en tandwielen gemaakt van beuken en pokhout en het meeste van eikehout.

Alle wielen en assen zijn samen 15 ton.

Vanaf de begane grond tot het topje van de molen is hij 16 m. De molen is in 1896 gebouwd, maar de voorkant brandde in 1938 af, waarna hij in 1977 pas weer gerestaureerd werd.

De oudste windmolen in Nederland staat in Zaandam en dateert uit 1300.

Tegenwoordig worden er geen molens meer gebouwd, omdat dit wel miljoenen guldens kost.

Wilt u zelf de beltkorenmolen eens van binnen zien, neem dan gerust eens een kijkje. Het is de moeite waard.

OPLOSSING FOTOPUZZEL

Hier de uitslag van de fotopuzzel uit de vorige 'Rond de Schutsboom' op bladzijde 18.

De man was de heer H.C.J. Witlox.

Zijn functie was van 1921 tot 1958 mededirecteur van de Firma Vollenhoven en Smulders, groothandel in benzine, oliën en vetten, gevestigd te Tilburg.

Hij woonde in Coirle op de splitsing van de Kloosterstraat en de Tilburgseweg, achter het H.Hartbeeld, waar nu het gebouw van de ABN-bank staat.

Het pand is in de zestiger jaren gesloopt.

J.B. Santegoets.

kring- actualiteiten

EEN OPROEP AAN ONZE LEZERS

Op 27 oktober 1984 is het 40 jaar geleden dat Goirle bevrijd werd. Ter gelegenheid van dit feit, wil de Heemkundige Kring een tentoonstelling houden over de oorlogsjaren 1940-1945 in de Heemschuur op 27 en 28 oktober 1984.

Het eerste contact is er al geweest; met een verzamelaar van oorlogsmateriaal. Wij zoeken echter nog naar foto's die betrekking hebben op Goirle en de oorlog.

Wie is er in het bezit van dergelijke foto's en wil ze enkele dagen uitlenen?

Ook zouden wij graag in contact komen met iemand, die ons inlichtingen kan geven over het verzetswerk onder deze oorlog van Mathilda, Adriana Jansen. Tilleke Jansen.

Zij werd geboren te Goirle op 12 april 1908 en overleed te Goirle op 3 april 1969.

Zij woonde op de hoek van de Nieuwkerksedijk en de Rielsedijk.

Bezit u dergelijke foto's of weet U iets van Tilleke Jansen stuur dan even een berichtje aan het secretariaat van onze Heemkundige Kring, Ralph Bunchestraat 2, 5051 KX Goirle, tel. 013-342973.

Bij voorbaat hartelijk dank.

De Commissie.

MUSEUMBEZOEK

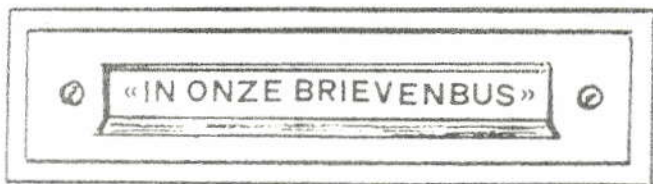
Ons eerste gastenboek van het Heemerf 'De Schutsboom' was eind 1983 vol.

Alvorens het echter in het archief werd opgeborgen zijn wij van jaar tot jaar het aantal handtekeningen gaan turven.

We kregen het volgende resultaat:

1977	799 bezoekers (vanaf de opening 15 juli)	1981	843
1978	1491	1982	1122
1979	1260	1983	731
1980	1221	Totaal aantal bezoekers	7467

De bezoekers kwamen niet allemaal uit ons eigen dorp, maar van alom in den lande en er waren erbij uit België, Frankrijk, Engeland, Duitsland, Italië, Zwitserland, Amerika VS, Canada, Afrika, Zuid-Afrika, Nieuw-Zeeland, Australië en Curaçao.

AANKONDIGING CONCERT ISAAC-ENSEMBLE

Op zondag 29 april 1984 geeft het ISAAC-ensemble een concert in de St. Janskerk te Goirle, aanvang 13.00 uur.
Toegangsprijs f 6,--.

Het Isaac-ensemble o.l.v. Wil Schippers is een klein koor dat zich toelegt op uitvoering van oude muziek uit de tijd van de Vlaamse componist Henric Isaac, ± 1500, en op muziek van hedendaagse componisten.

In de zes jaar dat het koor nu bestaat kan met voldoening worden teruggekeken op concerten die door geheel Nederland gegeven werden.

Er zijn de afgelopen jaren werken uitgevoerd van Isaac, Jannequin, Lejeune, Monteverdi, Weelkes, Tallis, Byrd, Ravel en Distler.

Ook werken van de hedendaagse componist Jan Matter, die speciaal voor dit koor werken heeft geschreven, werden uitgevoerd.

De concerten vonden steeds een enthousiast onthaal bij de toehoorders.

isaac
ISAAC ISAAC
ISAAC ISAAC
ISAAC
ensemble

MOGEN WIJ ONS EVEN VOORSTELLEN

ONZE NAAM IS:

efficiënt
mabra

assurantiën bv

WAT KUNNEN WIJ VOOR U DOEN ?

WIJ BRENGEN DESGEWENST:

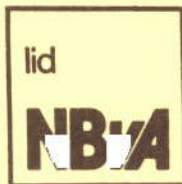
- * ORDE OP ZAKEN VAN UW VERZEKERINGSPAKKET en
- * VERSTREKKEN VRIJBLIJVENDE ADVIEZEN m.b.t.

- * ALLE VERZEKERINGEN
- * BELASTINGZAKEN
- * FISCAAL JURIDISCHE ZAKEN
- * 1e EN 2e HYPOTHEKEN
- * FINANCIERINGEN
- * PERSOONLIJKE LENINGEN
- * CONTINU CREDIETEN

ONZE ERVARING OP HET ASSURANTIEGEBIED STAAT GARANT
VOOR DE JUISTE ADVIEZEN EN BEGELEIDING.

UIT DE GROTE GROEP VAN VERZEKERAARS HEBBEN WIJ ALS ONAFHANKELIJK
ASSURANTIE-ADVISEUR EEN BEWUSTE KEUZE GEMAAKT VOOR HET ONDERBRENGEN
VAN ALLE SOORTEN VERZEKERINGEN.

De Dieze 73
5052 TN Goirle
Telefoon 013-342183
341791

*Dhr. A.M. Brock,
Abcovenseweg 23,
5051 PT Goirle.*